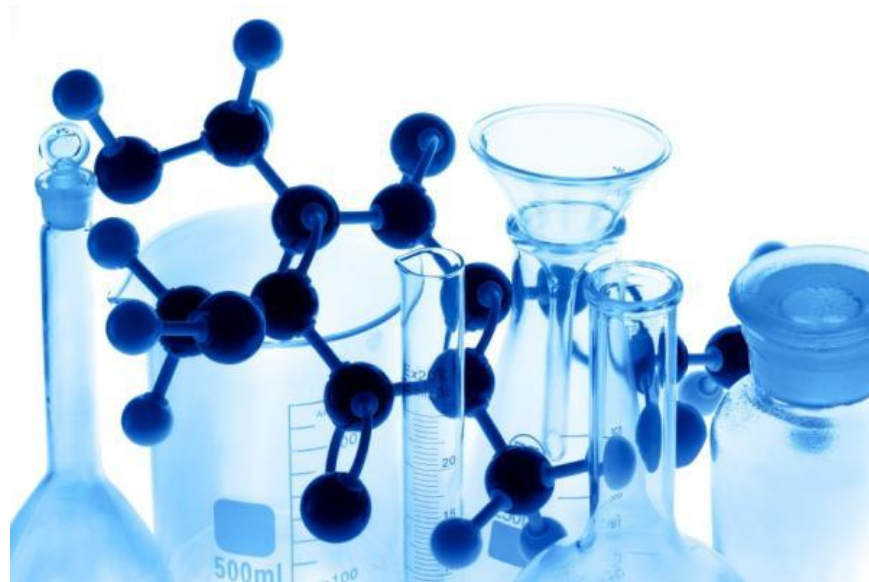

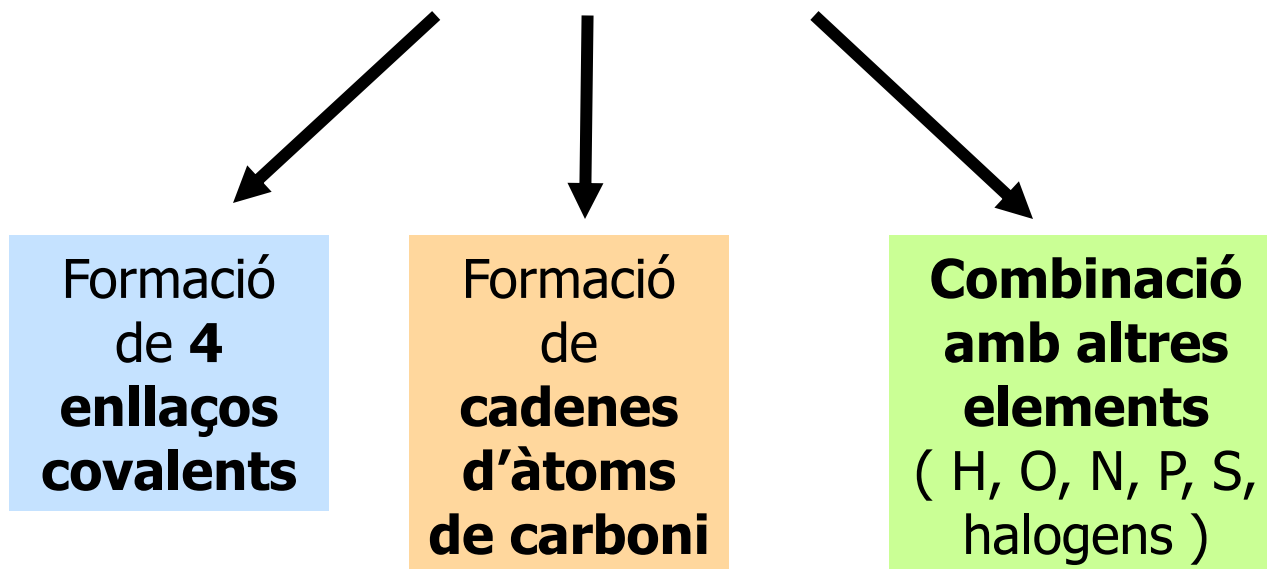
Formulació i nomenclatura de química orgànica

- Introducció a la química del carboni
- Formulació i nomenclatura de química orgànica

La **Química Orgànica** o **Química del Carboni** estudia un gran nombre de compostos que contenen com a element bàsic l'àtom de carboni.

La família de compostos del carboni és molt nombrosa degut a les **característiques** d'aquest element:

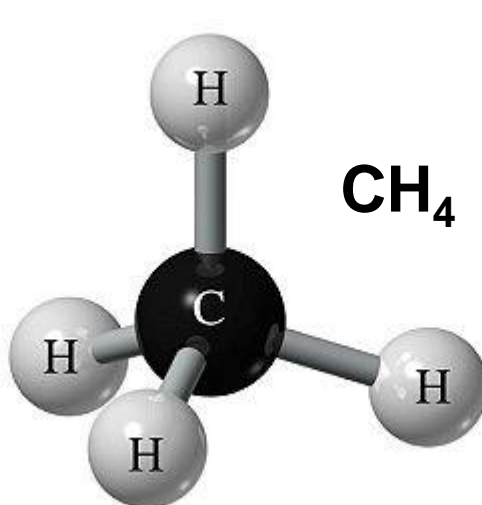
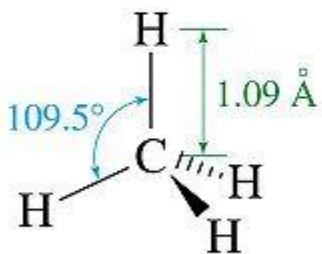
Formació de **4 enllaços covalents**

Configuració electrònica del carboni

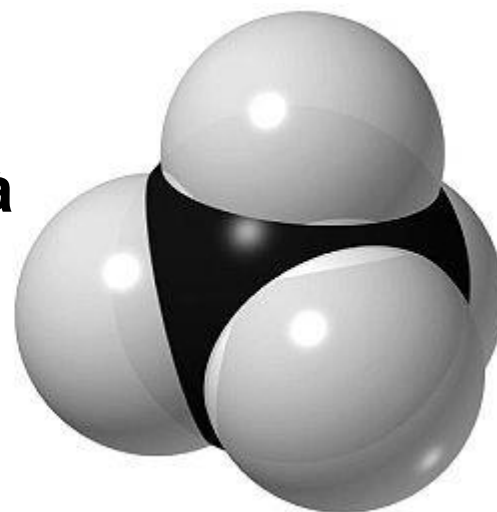
C (Z=6): **$1s^2 2s^2 2p^2$** (4 electrons de valència)

L'àtom de C tendeix a compartir 4 electrons (a formar 4 enllaços covalents) amb altres àtoms per aconseguir l'**estructura de gas noble o d'octet** ($2s^2 2p^6$ amb 8 electrons)

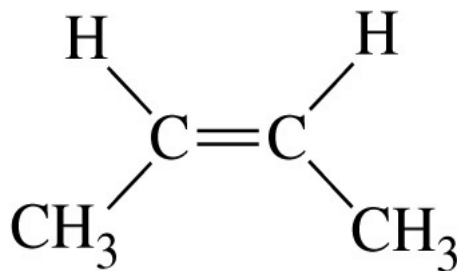
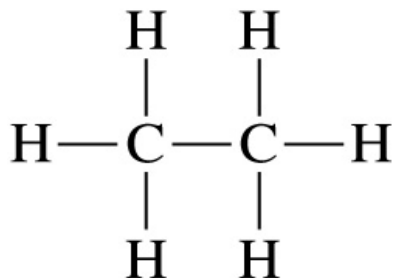
CH₄ metà

Formació de **4 enllaços covalents**

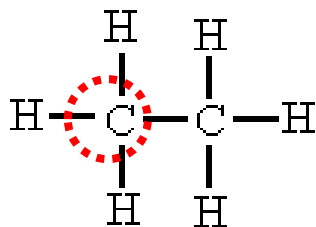
Aquests 4 enllaços poden aconseguir-se com a combinació d'**enllaços senzills i/o múltiples** (dobles o triples).

Una **insaturació** és un enllaç múltiple entre dos carbonis ($C=C$, $C \equiv C$)

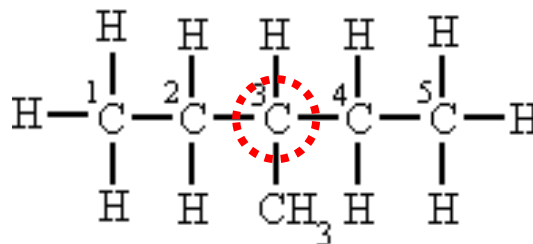

Formació de 4 enllaços covalents

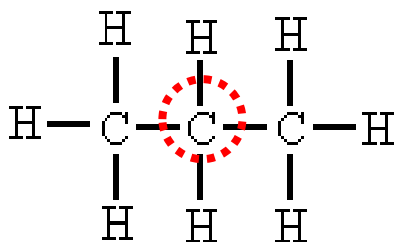
Segons el **nombre d'àtoms de carboni amb els que estiguin enllaçats**, els carbonis poden ser:

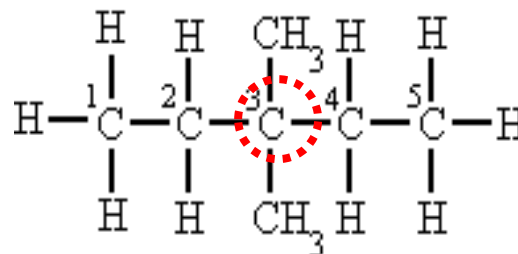
C primari

C terciari

C secundari

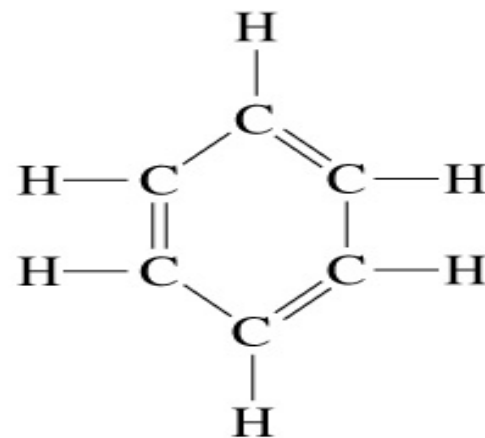
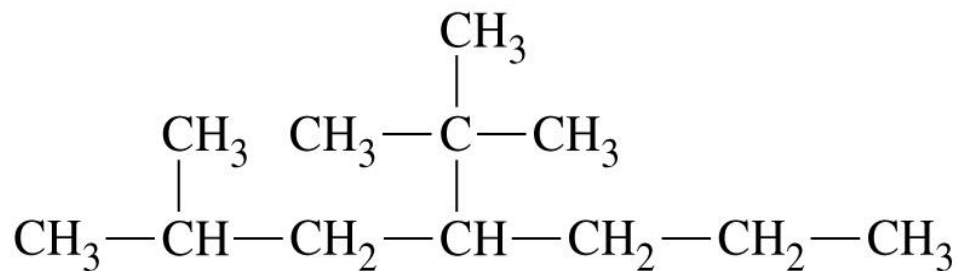
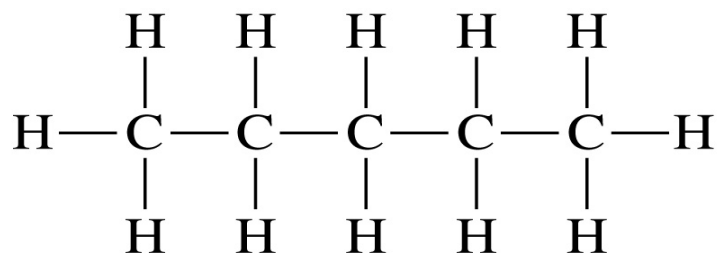
C quaternari

Formació de **cadena**s d'àtoms de carboni

Els àtoms de carboni són les *baules* de les **cadena**s carbonades i constitueixen l'*esquelet* dels compostos orgànics.

Les cadena

s carbonades poden ser **lineals, ramificades** o **cíclics**.

Combinació amb altres elements (H, O, N, P, S, halogens)

En la **matèria viva** podem trobar diferents **elements químics** acompanyant al carboni:

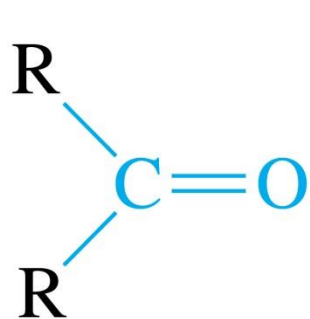
The periodic table highlights the following elements based on their color:

- Yellow (Trace elements required for most plant and animal life):** H, B, C, N, O, F, Si, P, S, Cl, V, Cr, Mn, Fe, Co, Ni, Cu, Zn, Mo, W, Sn, I.
- Orange (Elements that make up the bulk of living matter):** Na, Mg, K, Ca, As, Se, Br.
- Blue (Trace elements possibly required by some life forms):** None (The blue color is used for the legend box).

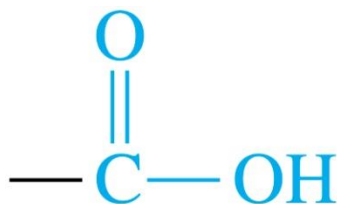

Combinació amb altres elements

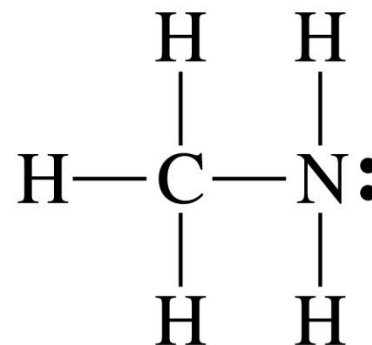
Quan l'àtom de carboni s'enllaça amb determinats elements forma les denominades **funcions orgàniques** o **grups funcionals**:

Grup **carbonil**

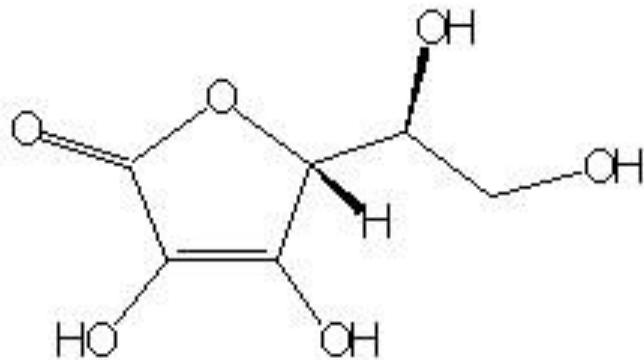
Grup **àcid carboxílic**

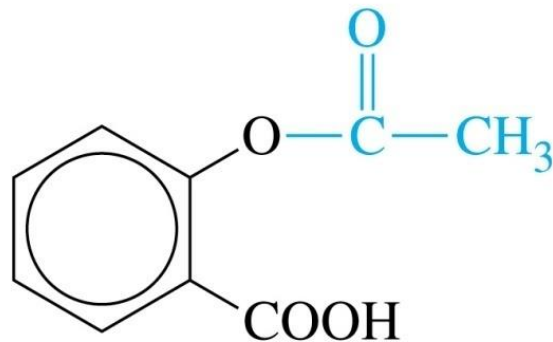
Grup **amina**

Combinació amb altres elements

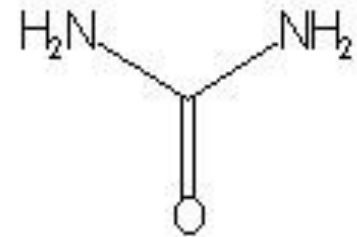
Els àtoms de carboni es poden combinar amb altres elements formant un **nombre pràcticament il·limitat de compostos** (es coneixen més de 10 milions).

Vitamina C
(àcid ascorbic)

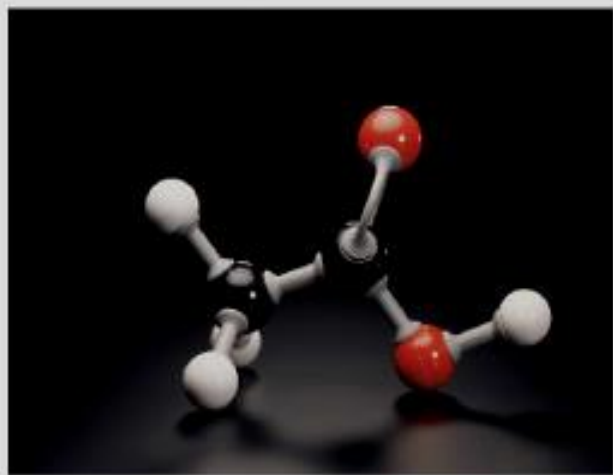
Acetylsalicylic acid
(aspirin)

Urea

Tipus de fórmules

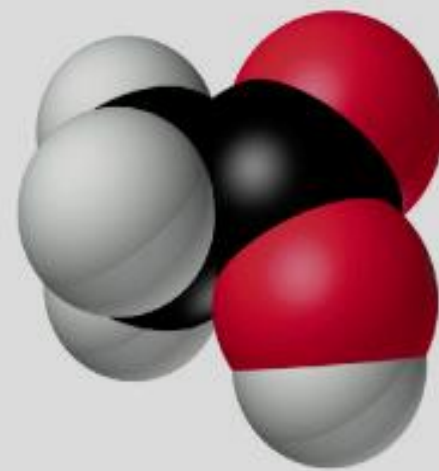
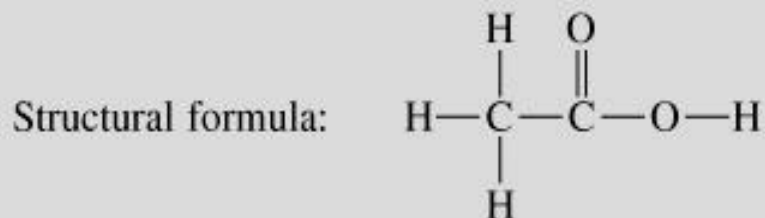
- **Empírica**
- **Molecular**
- **Estructural** (semidesenvolupada o desenvolupada)
- **Models moleculars**

Molecular model:
("ball and stick")

Empirical formula: CH_2O

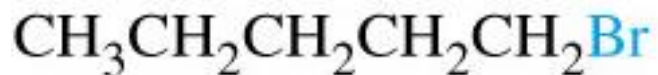
Molecular formula: $\text{C}_2\text{H}_4\text{O}_2$

Molecular model:
("space-filling")

Tipus de fórmules

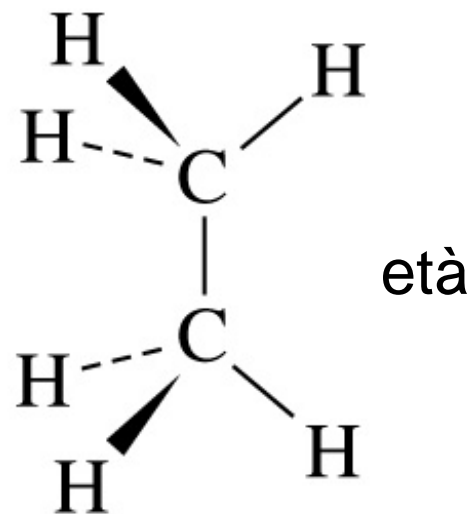
Fórmules planes

1-bromopentà

Fórmules tridimensionals

Simulacions informàtiques de molècules orgàniques (3D)

Base de datos visual de Moléculas

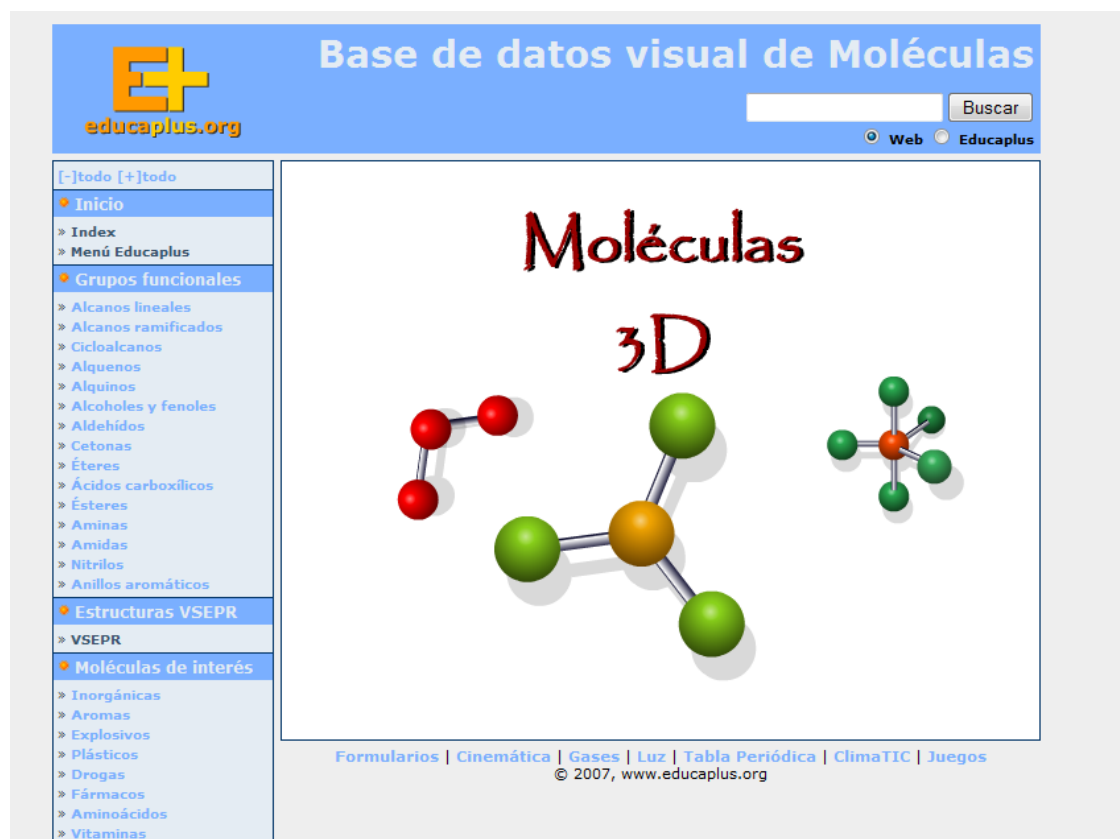
educaplus.org

Web Educaplus

Moléculas 3D

Formularios | Cinemática | Gases | Luz | Tabla Periódica | ClimaTIC | Juegos

© 2007, www.educaplus.org

<http://www.educaplus.org/moleculas3d/index.html>

Orientacions PAU Química

Hidrocarburs alifàtics	Enllaç	Nomenclatura
alcans	$C - C$	- à,
alquens	$C = C$	- è
alquins	$C \equiv C$	- í

Hidrocarburs aromàtics	benzè
---------------------------	-------

Orientacions PAU Química

Compostos amb un
sol grup funcional

Tipus de compost	Grup funcional	Nomenclatura
Derivats halogenats	-X (F, Cl, Br, I)	fluoro (cloro, bromo, iodo)
alcohols	-OH	- ol
èters	-O-	- oxi
aldehids	-CHO	- al
cetones	-CO-	- ona
àcids carboxílics	-COOH	àcid ... - oic
esters	-COO-R	- at de -il
amines	-NH ₂ -NH- -N- I	- amina
amides	-CONH ₂	- amida

Normes bàsiques (IUPAC)

S'utilitzen **prefixos** per indicar el **nombre de carbonis** de la molècula.

Nº carbonis	Prefix	Nº carbonis	Prefix
C ₁	met-	C ₁₁	undec-
C ₂	et-	C ₁₂	dodec-
C ₃	prop-	C ₁₃	tridec-
C ₄	but-	C ₂₀	icos-
C ₅	pent-	C ₂₁	henicos-
C ₆	hex-	C ₂₂	docos-
C ₇	hept-	C ₂₃	tricos-
C ₈	oct-	C ₃₀	triacont-
C ₉	non-	C ₄₀	tetracont-
C ₁₀	dec-		

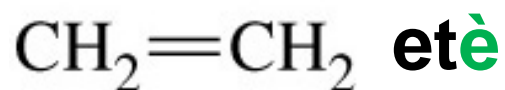
Normes bàsiques (IUPAC)

S'utilitzen **sufixos** per indicar el **tipus d'enllaç entre els carbonis** (senzill, doble o triple).

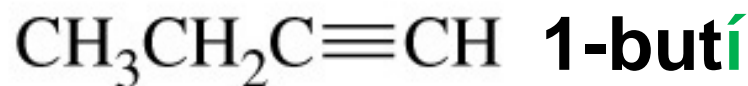
Alcans (C-C): ...-à

Alquens (C=C): ...-è

Alquins (C≡C): ...-í

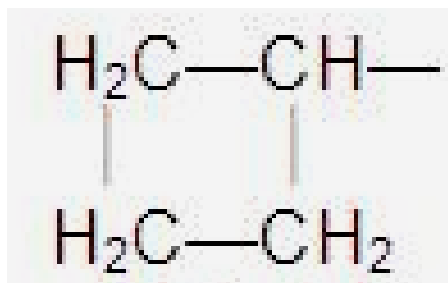
Normes bàsiques (IUPAC)

Els **radicals** provenen d'hidrocarburs que han perdut un àtom d'H.

S'anomenen com l'hidrocarbur corresponent utilitzant el **sufix *-il***.

CH_3 - radical **metil**

$\text{CH}_3\text{-CH}_2\text{-CH}_2$ - radical **propil**

radical **ciclobutil**

Normes bàsiques (IUPAC)

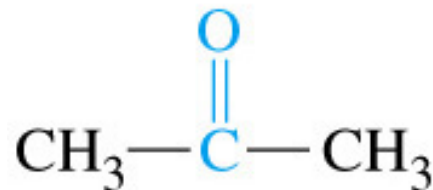
S'utilitzen **sufixos** per indicar el **grup funcional** que conté la molècula.

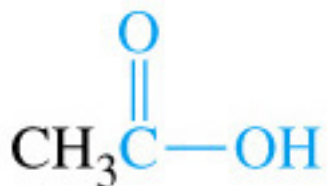
metanal

dimetil èter
(metoximetà)

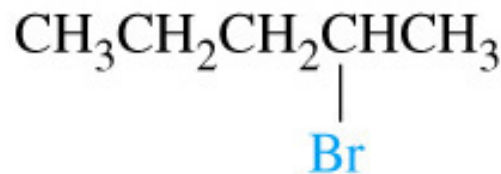
propanona

àcid etanoic

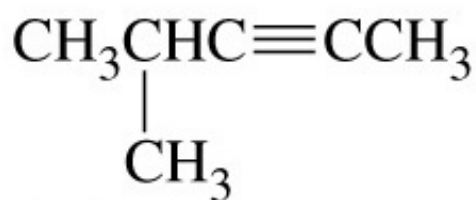
etilamina

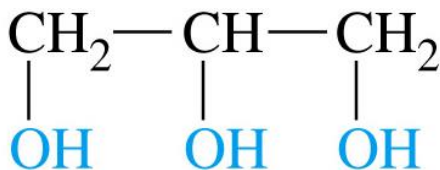
2-bromopentà

Normes bàsiques (IUPAC)

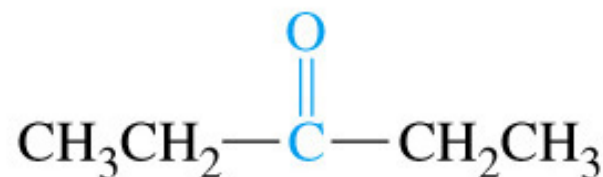
S'utilitzen **nombres localitzadors** per indicar, si escau, la **posició** en la molècula de diferents constituents (**enllaços dobles o triples, radicals, grups funcionals**).

4-metil-2-pentí

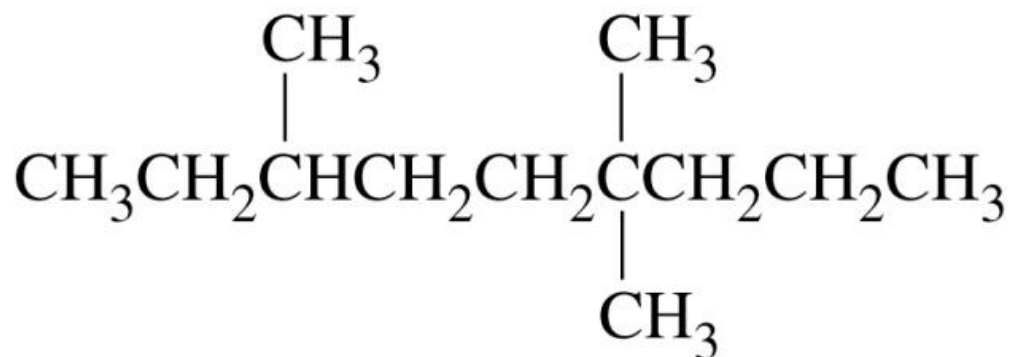
1,2,3-propantriol

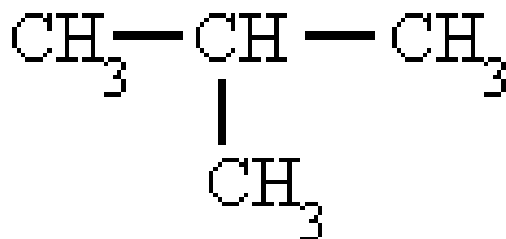
3-pentanona

Normes bàsiques (IUPAC)

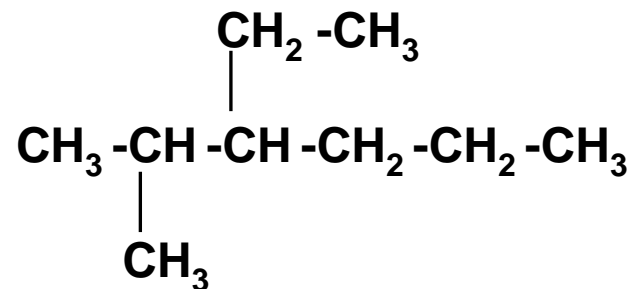
Exemples d'hidrocarburs ramificats

3-metil-6,6-dimetilnonà

2-metilpropà

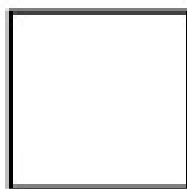
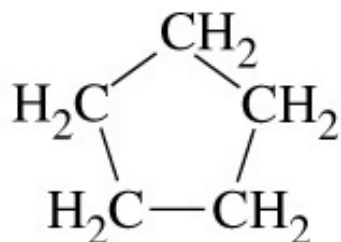
3-etil-2-metilhexà

Normes bàsiques (IUPAC)

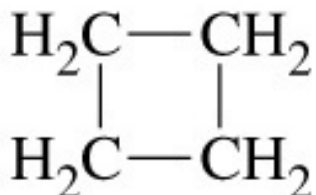
S'utilitza el prefix **ciclo-** per indicar la presència de **cadena tancada** de carboni.

ciclopentà

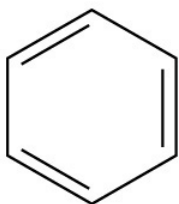
ciclobutà

1,3-ciclopentadiè

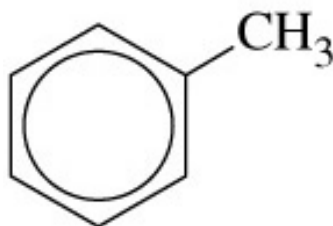
Normes bàsiques (IUPAC)

En molts casos s'utilitzen **noms no normatius**

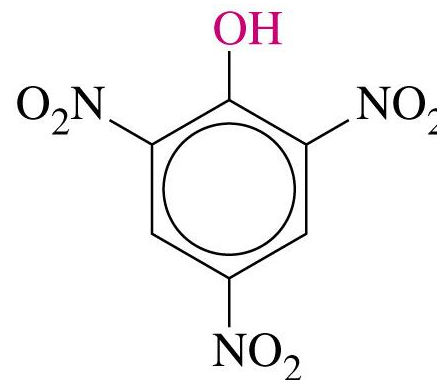
benzè

(1,3,5-ciclohexatriè)

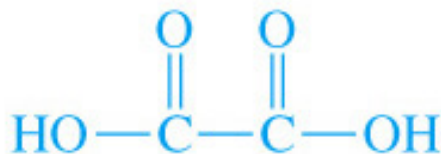
toluè

(metilbenzè)

àcid pícric

(2,4,6-trinitrofenol)

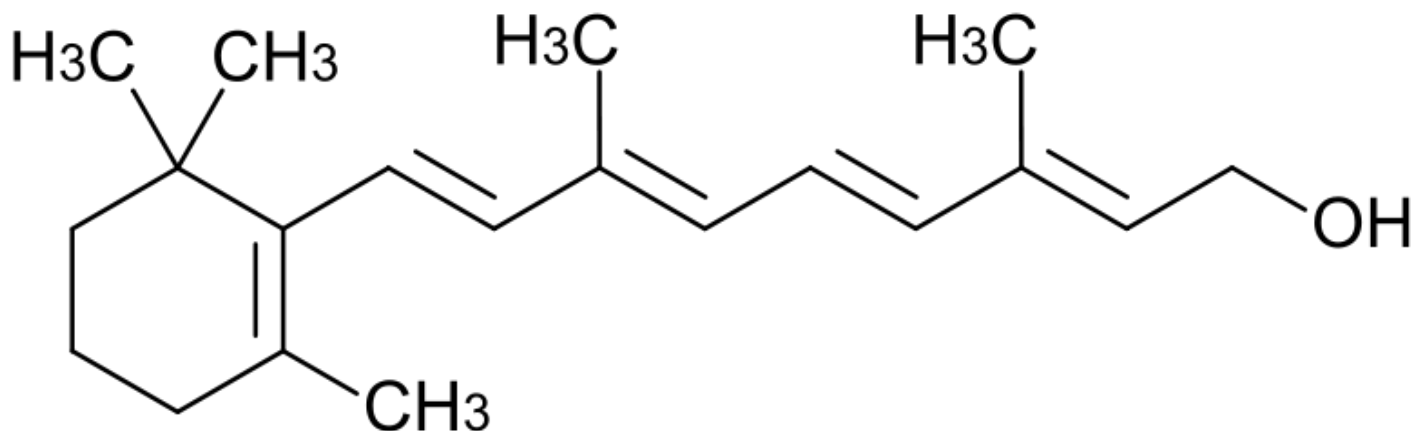

àcid oxàlic

(àcid etandioic)

Normes bàsiques (IUPAC)

En molts casos s'utilitzen **noms no normatius**

Vitamina A (retinol, $C_{20}H_{30}O$)

3,7-dimetil-9-(2,6,6-trimetil-1-ciclohexenil)-nona-2,4,6,8-tetraen-1-ol

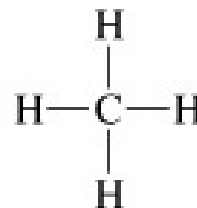
Hidrocarburs

Són compostos constituïts exclusivament per **carboni i hidrogen**.

Es classifiquen en:

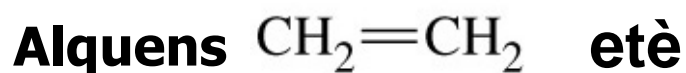
1. Hidrocarburs acíclics

Alcans

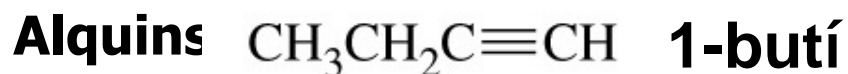
metà

Alquens

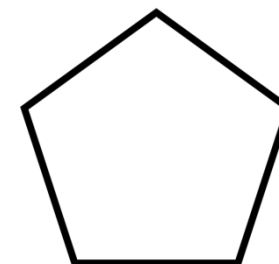
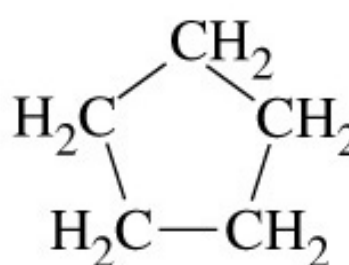
etè

Alquins

1-butí

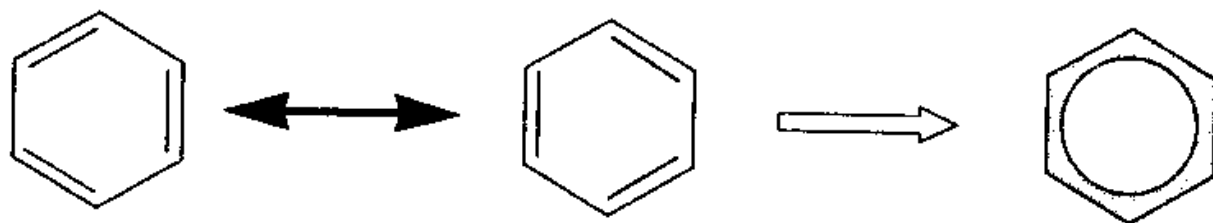
2. Hidrocarburs cíclics

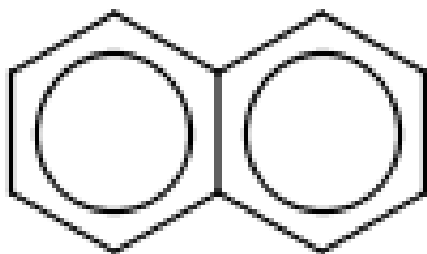
ciclopentà

Hidrocarburs

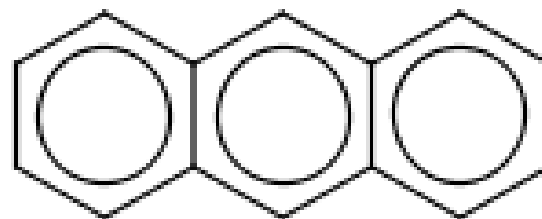
3. Hidrocarburs aromàtics

benzè

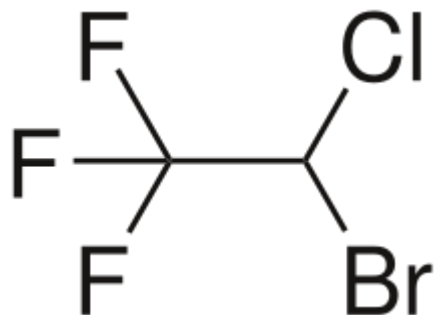
naftalè

antracè

Hidrocarburs

4. Derivats halogenats

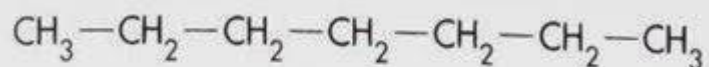
**2-bromo-2-cloro-1,1,1-trifluoroetà
(halotà)**

Hidrocarburs

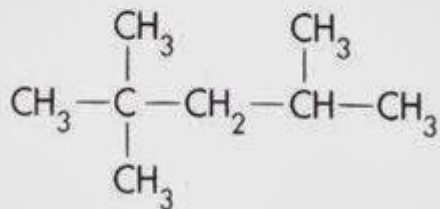

La benzina és una barreja d'hidrocarburs.

COMPONENTES

n-heptano

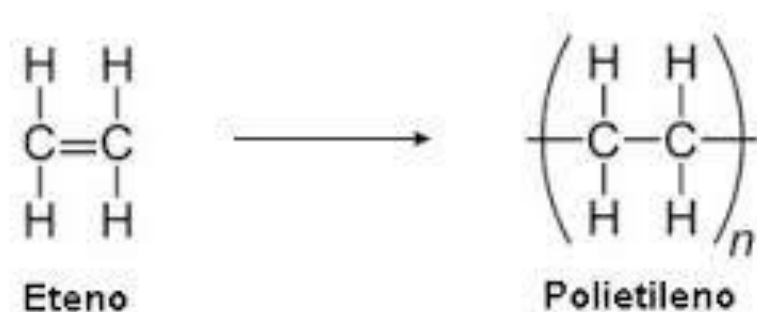
isooctano

INDICE DE OCTANAJE

CERO

100

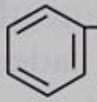
Hidrocarburs

El **polietilè** és un plàstic molt utilitzat. S'obté de la polimerització de l'etilè (de fórmula química **CH₂=CH₂** i anomenat **etè** per la IUPAC).

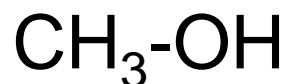

Compostos oxigenats

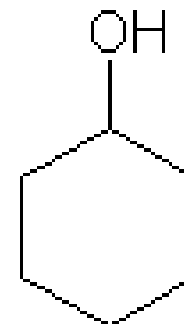
COMPOSTOS OXIGENATS	Alcohols	$R-CH_2OH$	CH_3-CH_2-OH Etanol
	Fenols	$Ar-OH$	 Fenol
	Èters	$R-O-R'$	$CH_3-O-CH_2-CH_3$ Metoxietà
	Aldehyds	$R-\overset{\overset{O}{\parallel}}{C}-H$	$CH_3-CH_2-\overset{\overset{O}{\parallel}}{C}-H$ Propanal
	Cetones	$R-\overset{\overset{O}{\parallel}}{C}-R'$	$CH_3-\overset{\overset{O}{\parallel}}{C}-CH_3$ Propanona
	Àcids	$R-\overset{\overset{O}{\parallel}}{C}-OH$	$CH_3-CH_2-\overset{\overset{O}{\parallel}}{C}-OH$ Àcid propanoic
	Esters (i sals)	$R-\overset{\overset{O}{\parallel}}{C}-O-R'$	$CH_3-\overset{\overset{O}{\parallel}}{C}-O-CH_3$ Etanoat de metil

Compostos oxigenats

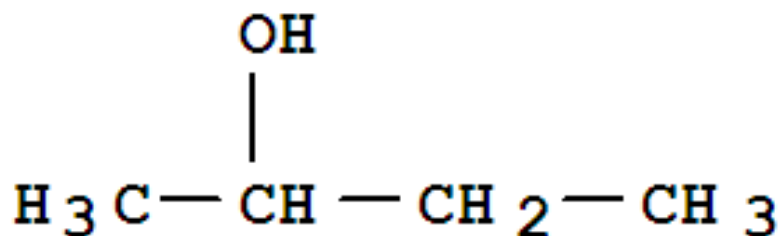
Alcohols

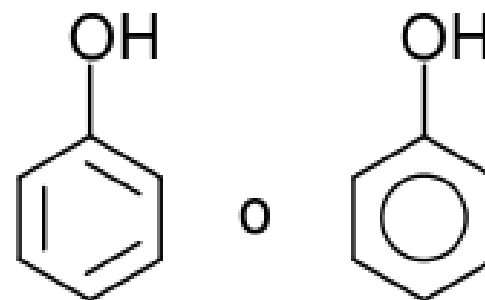
metanol

ciclohexanol

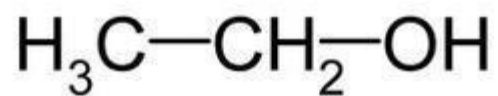
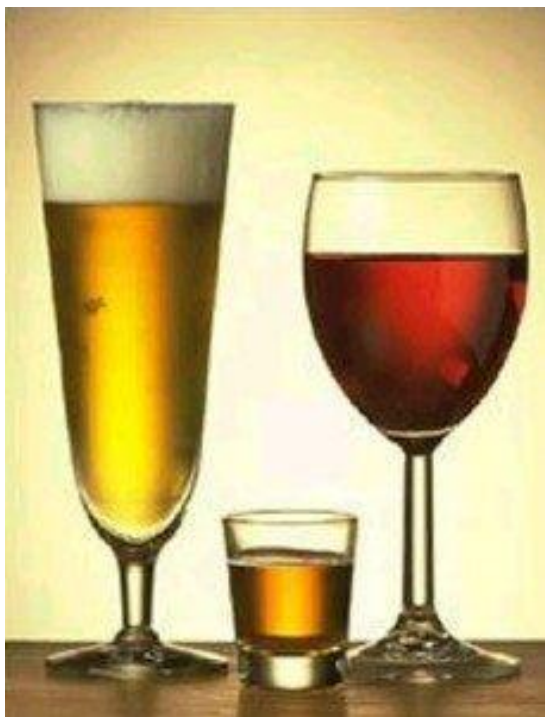

2-butanol

fenol

Compostos oxigenats

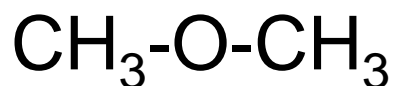

etanol

Compostos oxigenats

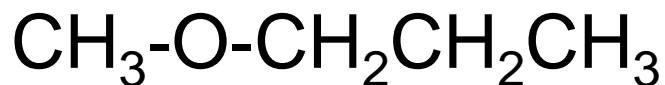
Èters

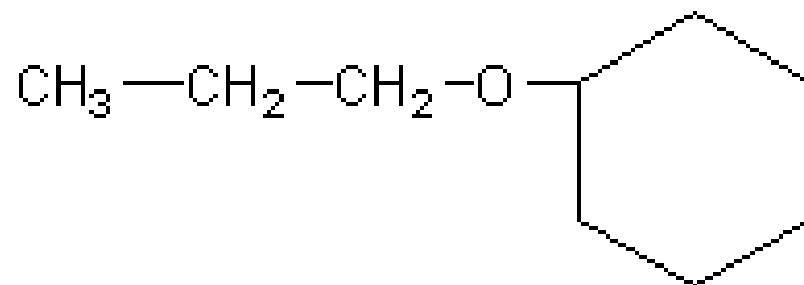
dimetil èter
(metoximetà)

etil metil èter
(metoxietà)

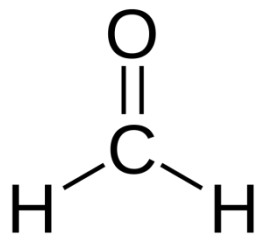
metil propil èter
(metoxipropà)

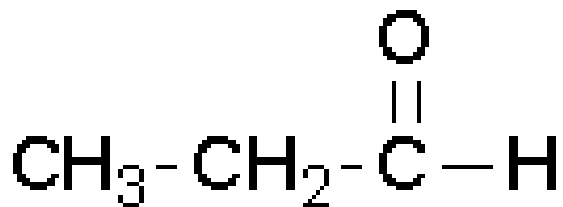
ciclohexil propil èter
(propoxiciclohexà)

Compostos oxigenats

Aldehids

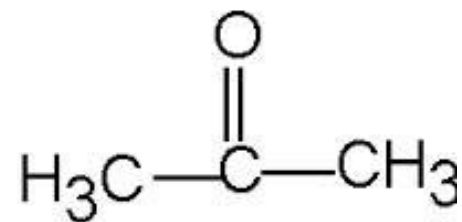

metanal (formaldehid)

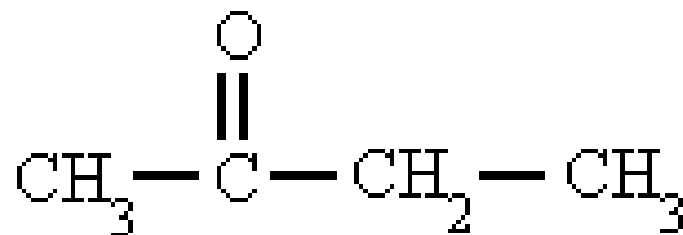

propanal

Cetones

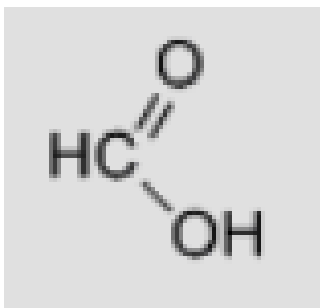
propanona

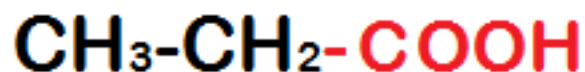
butanona

Compostos oxigenats

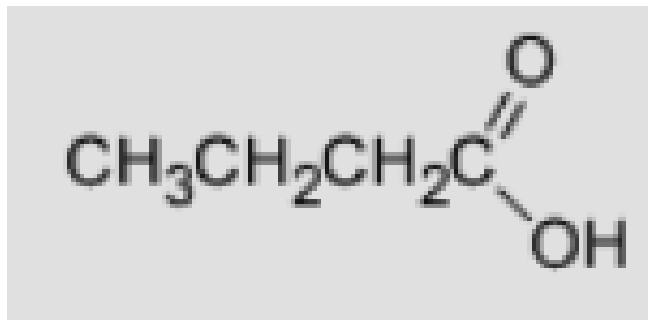
Àcids carboxílics

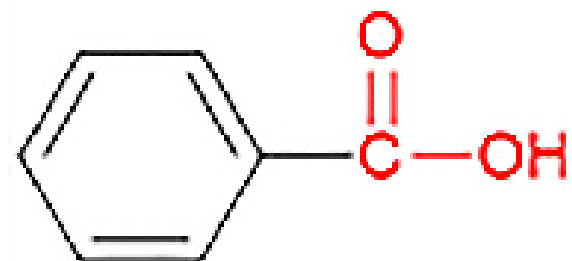
àcid metanoic

àcid propanoic

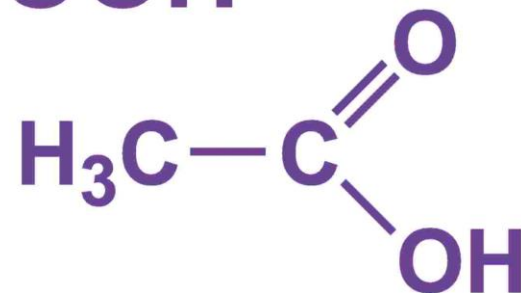

àcid butanoic

àcid benzoic

Compostos oxigenats

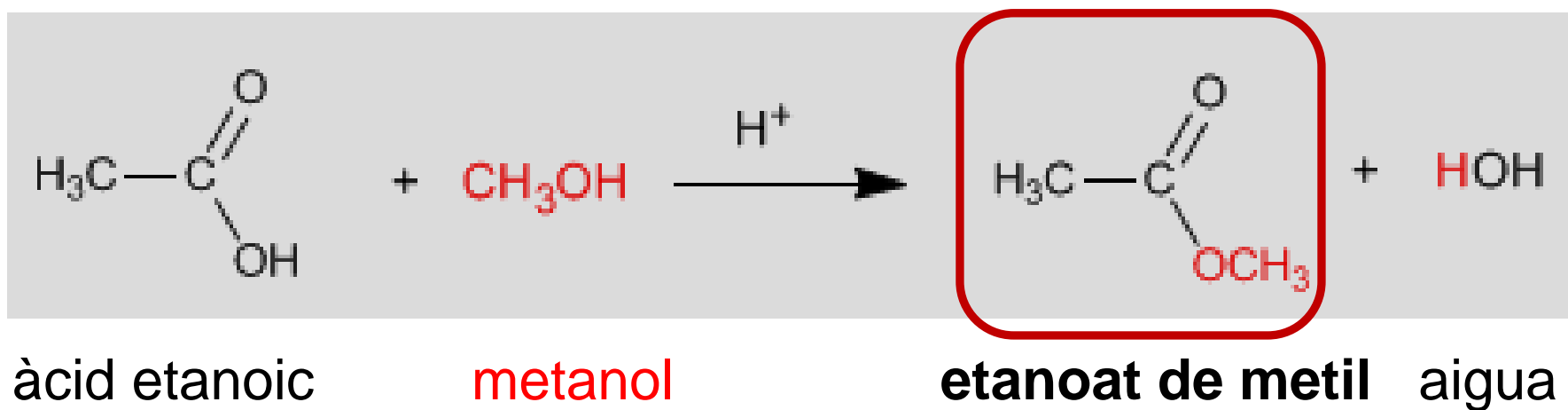

àcid etanoic
(àcid acètic)

Compostos oxigenats

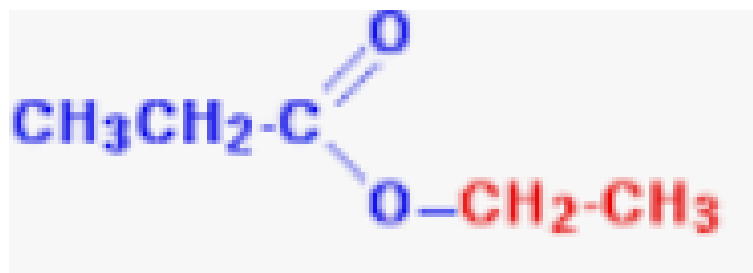
Esters

Formació d'un ester (**esterificació**)

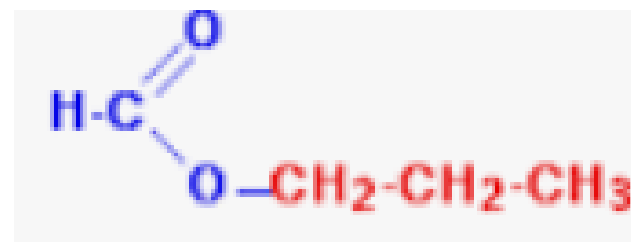

Compostos oxigenats

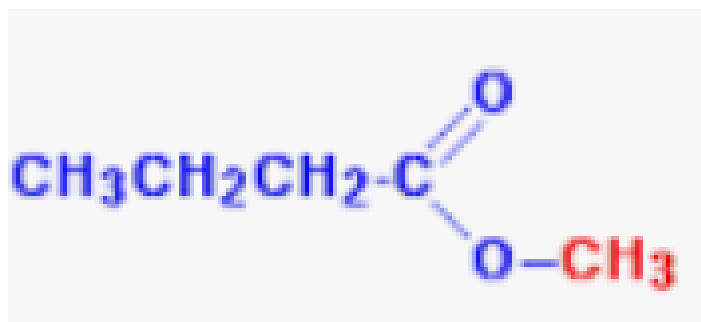
Esters

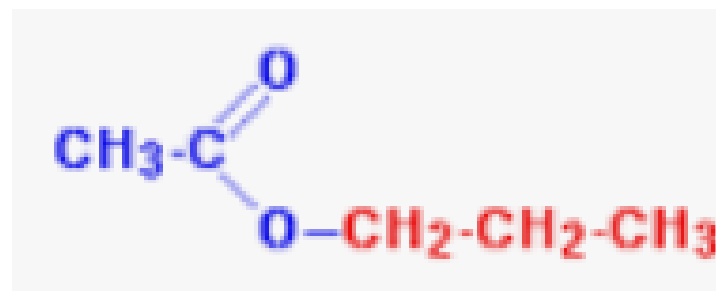
propanoat d'etil

metanoat de propil

butanoat de metil

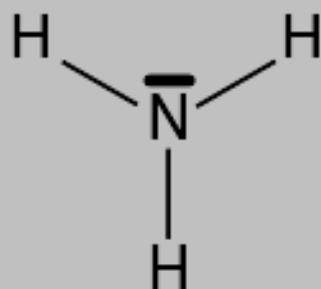
etanoat de propil

Compostos nitrogenats

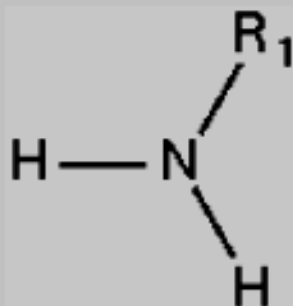
COMPOSTOS NITROGENATS	Amines	$R-NH_2$	$CH_3-CH_2-NH_2$ Etilamina
	Amides	$R-\overset{\overset{O}{\parallel}}{C}-NH_2$	$CH_3-CH_2-\overset{\overset{O}{\parallel}}{C}-NH_2$ Propanamida
	Nitrils	$R-C\equiv N$	$CH_3-CH_2-C\equiv N$ Propanonitril
	Nitrocompostos	$R-NO_2$	$CH_3-CH_2-NO_2$ Nitroetà

Compostos nitrogenats

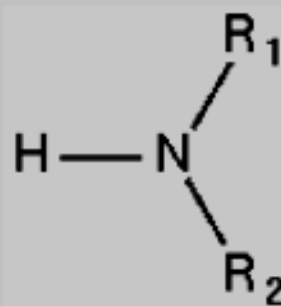
Amines

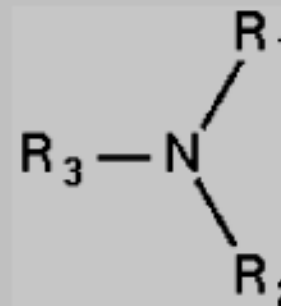
Amoníac

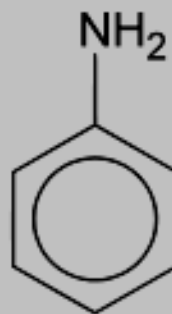
Amina primària

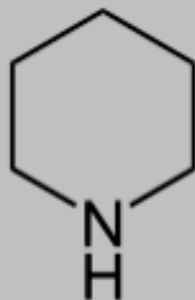
Amina secundària

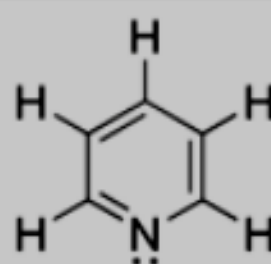
Amina terciària

Amina aromàtica (**anilina**)

Amina cíclica (**piperidina**)

Amina cíclica aromàtica
(**piridina**)

Compostos nitrogenats

Amines

CH₃-NH₂ metilamina

CH₃-CH₂-NH₂ etilamina

CH₃-NH-CH₃ dimetilamina

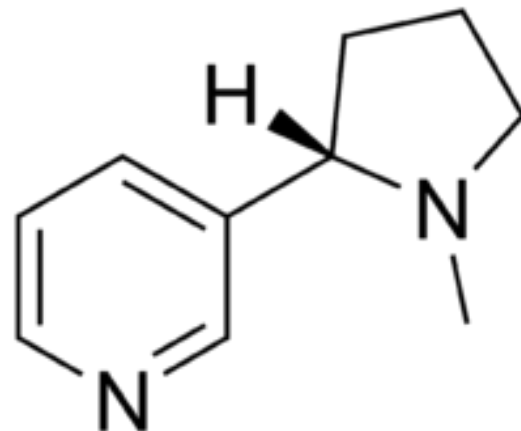
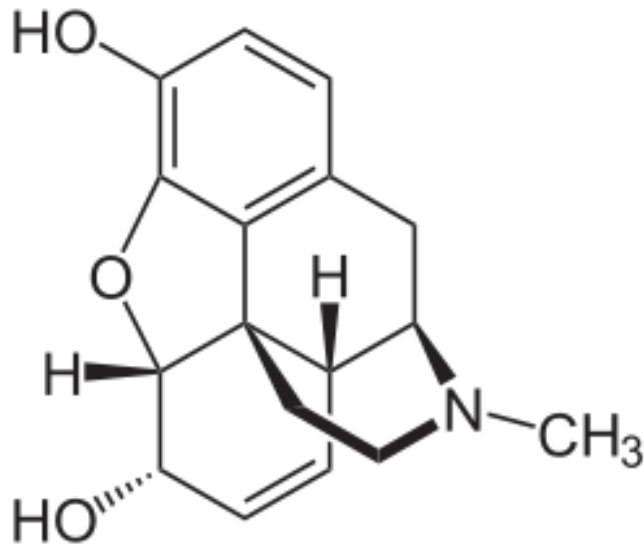
CH₃-CH₂-NH-CH₂-CH₂-CH₃ etilpropilamina

N (CH₃)₃ trimetilamina

Compostos nitrogenats

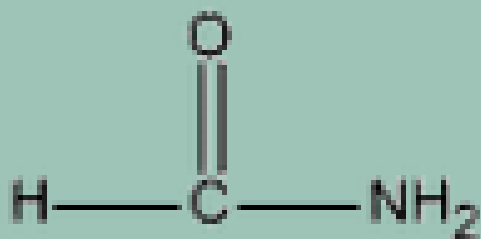
Amines

Les **amines** són part dels alcaloïdes, compostos complexos que es troben en determinades plantes, com per exemple la **morfina** i la **nicotina**.

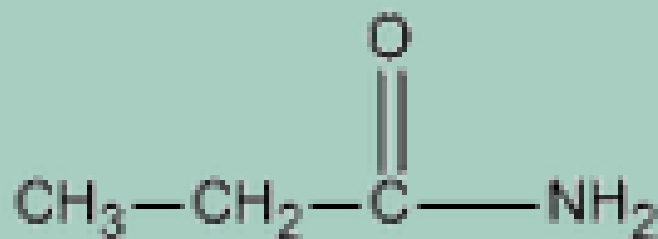

Compostos nitrogenats

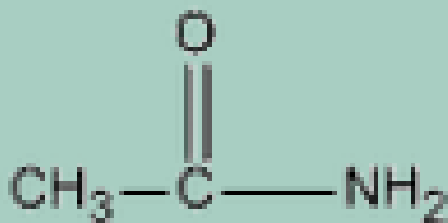
Amides

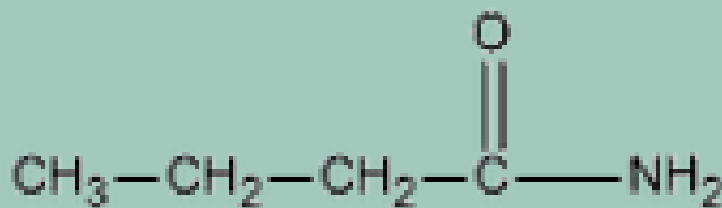
metanamida

propanamida

etanamida

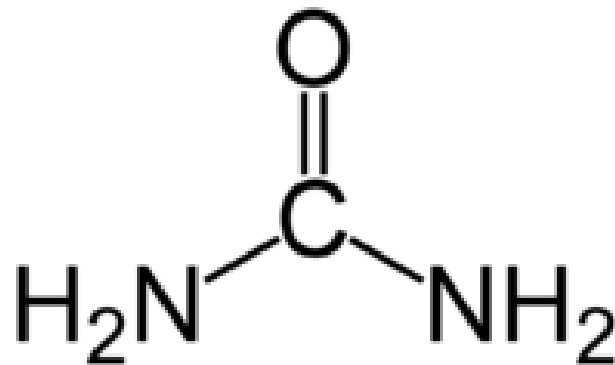

butanamida

Compostos nitrogenats

Amides

Les **amides** són molt comunes a la natura; una de les més conegudes és la **urea**.

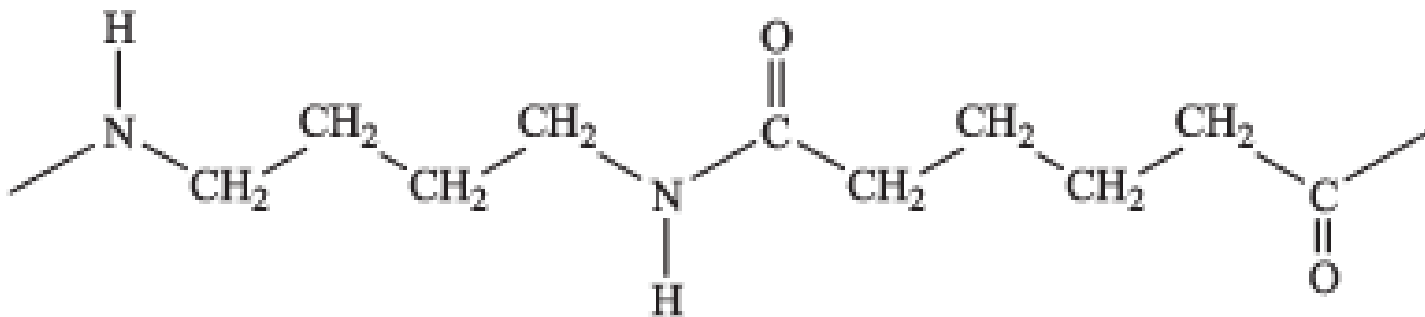

Compostos nitrogenats

Amides

També tenen aplicacions tèxtils, en especial les **poliamides** com el **niló** (les poliamides són polímers que contenen grups amida)

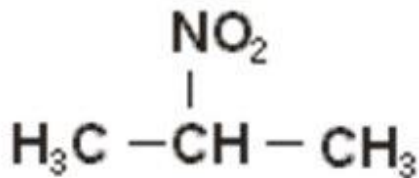
Nylon 4,6

Compostos nitrogenats

Nitrocompostos

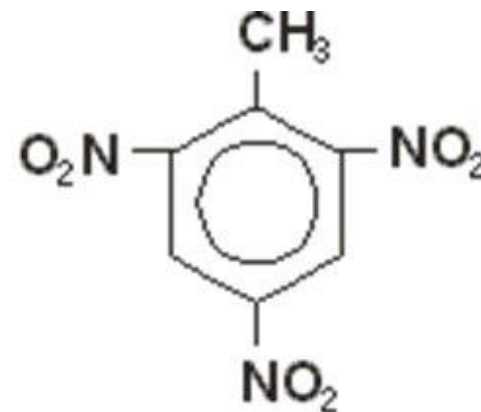
nitrometà

2-nitropropà

nitrobenzè

2,4,6-trinitrotoluè
(TNT)

Ordre de prioritat dels grups funcionals

Què passa quan a la molècula hi ha diferents grups funcionals?

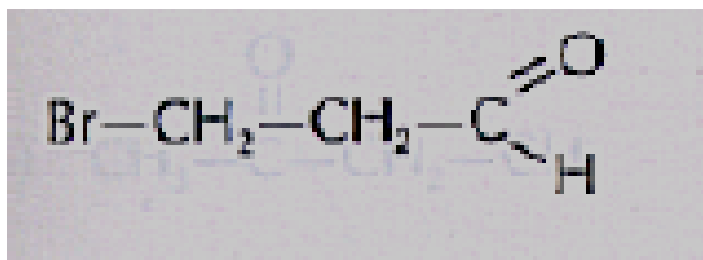
S'aplica el següent **ordre de prioritat**:

àcid > anhídrid > ester > amida > nitril > aldehid > cetona > alcohol > fenol > amina > èter > doble enllaç > triple enllaç > derivats halogenats > nitro derivats

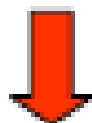
El grup funcional prioritari s'utilitza per numerar els carbonis de la cadena principal i es posa com a sufix. La resta de grups s'indiquen segons l'ordre de prioritat amb prefixos.

Ordre de prioritat dels grups funcionals

Exemples:

- Funció principal: aldehyd → ..... -al
- Cadena principal: 3 carbonis → ... propanal
- Grup halògen en la posició número 3 → 3-bromo...

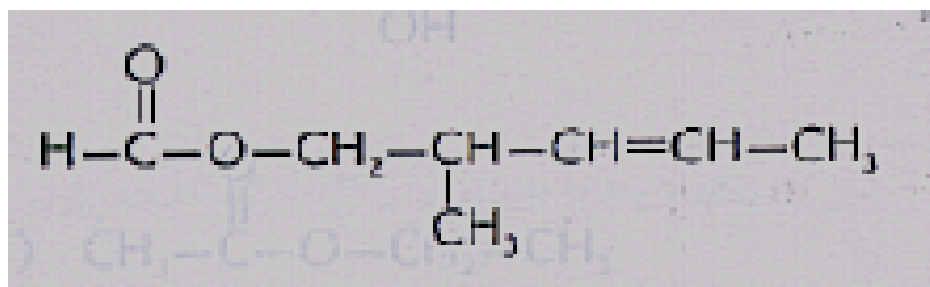

3-bromopropanal

Ordre de prioritat dels grups funcionals

Exemples:

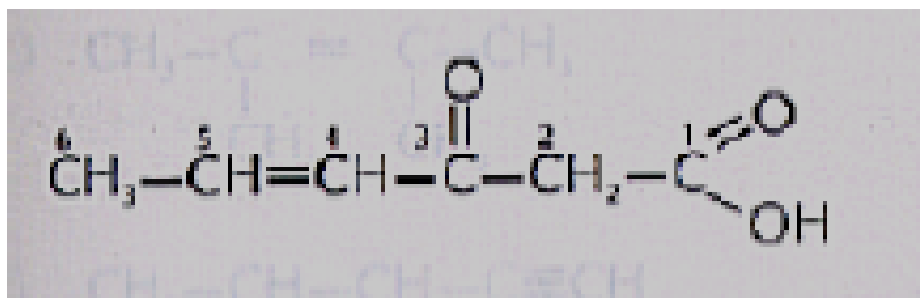
- Funció principal: ester → **metanoat de ...**
- Unit a l'ester hi ha un radical de 5 carbonis amb un doble enllaç en posició 3 → ... **3-pentenil** ...
- Del radical penja un radical metil en la posició 2 → **2-metil** ...

Metanoat de 2-metil-3-pentenil

Ordre de prioritat dels grups funcionals

Exemples:

- Funció principal -> **àcid .... -oic**
- Cadena principal: 6 carbonis amb un doble enllaç en la posició 4 → ....**4-hexen**...
- Grup carbonil (cetona) en posició 3 → **3-oxo**...

Àcid 3-oxo-4-hexenoic

José Ángel Hernández Santadaría
jherna24@xtec.cat

Aquesta presentació està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial 3.0 No adaptada de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/)